

Կայուն զարգացման աուդիտի իրավական կարգավորումը

Մարգարյան Ռիմա Վ.

ՀՊՏՀ Գյումրու մասնաճյուղի ավագ դասախոս,

ՀՊՏՀ «Կառավարչական հաշվառում և աուդիտ» ամբիոնի հայցորդ (Երևան ՀՀ)

 <https://orcid.org/0000-0002-0553-4912>

rimamarg88@gmail.com

ՀՏԳ՝ 657; EDN: WWYLFV; JEL: H83, M42

DOI: 10.58587/18292437-2025.1-169

Հանգուցաբառեր և բառակապակցություններ՝ աուդիտ, կայուն զարգացում, կարգավորում, ստանդարտ, ESG գործոններ, սկզբունքներ

Правовое регулирование аудита устойчивого развития

Маргарян Римма В.

Старший преподаватель Гюмрийского филиала АГЭУ,

Соискатель кафедры "Управленческий учет и аудит" АГЭУ (Ереван, РА)

Аннотация. В статье представлено правовое регулирование аудита устойчивого развития. Стало ясно, что в контексте устойчивого развития достаточным и обязательным условием является наличие соответствующих правовых норм, касающихся аудита, на международном уровне. В 2025 году будут опубликованы руководства и прикладные материалы, относящиеся к стандарту ISSA 5000.

Международный стандарт ISSA 5000 "Обеспечение устойчивого развития" был опубликован комитетом по международным стандартам аудита и подтверждения достоверности информации (IAASB).

С помощью анализа была предпринята попытка обосновать необходимость международного стандарта в области аудита устойчивого развития.

Чтобы идти в ногу со временем и противостоять конкуренции, аудит, проводимый в организациях, должен соответствовать требованиям стандартов аудита устойчивого развития.

Наряду с указанным стандартом также будут использоваться международные стандарты аудита (ISA).

Аудиторское заключение будет выражать мнение о финансовой отчетности, составленной на основе как финансовой, так и нефинансовой информации организации.

Ключевые слова и словосочетания: аудит, устойчивое развитие, регулирование, стандарт, факторы ESG, принципы

Legal regulation of the audit of sustainable development

Margaryan Rima V.

Senior lecturer at the Gyumri branch of ASUE,

Applicant of the Department of "Management Accounting and Audit" of ASUE (Yerevan, RA)

Abstract. The article presents the legal regulation of the audit of sustainable development. It has become clear that in the context of sustainable development, it is sufficient and mandatory to have relevant legal norms related to auditing at the international level. Guidelines and application materials related to the ISSA 5000 standard will be published in 2025.

The international standard ISSA 5000 "Ensuring sustainable development" was published by the Committee on International Standards on Auditing and Information Assurance (IAASB).

Through the analysis, an attempt was made to substantiate the need for an international standard in the field of sustainable development audit.

In order to keep up with the times and resist competition, audits conducted in organizations must comply with the requirements of the sustainability audit standards.

Along with this standard, the International Standards on Auditing (ISA) will be also used.

The auditor's report will express an opinion on the financial statements prepared on the basis of both financial and non-financial information of the organization.

Keywords & phrases: audit, sustainable development, regulation, standard, ESG factors, principles

Ներածություն

Կայուն զարգացումը ներկա և ապագա մարդկային պահանջմունքների բավարարմանն ուղղված այն եղանակն է, որի դեպքում շրջակա միջավայրին վտանգ չի սպառնում:

Կայուն զարգացման աուդիտը, որը հայտնի է նաև որպես բնապահպանական աուդիտ, կազմակերպության գործունեության և պրակտիկայի գնահատման գործընթաց է՝ շրջակա միջավայրի վրա դրանց ազդեցությունը որոշելու համար [4]: Այն ներառում է կազմակերպության

ռեսուրսների օգտագործման, թափոնների կառավարման և բնապահպանական կանոնակարգերի համապատասխանության գնահատում: Կայուն զարգացման աուդիտի նպատակն է բացահայտել այն ոլորտները, որտեղ կազմակերպությունը կարող է բարելավել իր կայուն զարգացման ջանքերը և նվազեցնել շրջակա միջավայրի վրա ազդեցությունը:

Կայուն զարգացման աուդիտը կարող է իրականացվել ինչպես կազմակերպության ներսում՝ սեփական թիմի ուժերով, նաև երրորդ կողմի՝ աուդիտորի ներգրավմամբ [4]: Մովորաբար այս գործընթացը ներառում է փաստաթղթերի ուսումնասիրություն, օբյեկտների այցելություն և հարցազրույցներ հիմնական աշխատակիցների հետ: Աուդիտորը կգնահատի կազմակերպության գործունեությունը, փորձառությունը և քաղաքականությունը՝ շրջակա միջավայրի վրա դրանց ազդեցությունը որոշելու համար: Այն նաև ստուգելու է կազմակերպության համապատասխանությունը բնապահպանական կանոնակարգերին և ճյուղային ստանդարտներին:

Գրականության ակնարկ

Ըստ Գ.Ն.Երշովի «Կայուն զարգացման նորմատիվ իրավական դաշտը և համաշխարհային զարգացման ընթացիկ մարտահրավերները» հոդվածի առարկան կայուն զարգացման իրավական դաշտի ձևավորումն է ժամանակակից գլոբալ մարտահրավերների համատեքստում [3]: Իրավական դաշտի առարկան կայուն զարգացման հասարակական կապերն են, որոնք կարգավորվում են իրավունքի առանձին ճյուղերով, բայց միասին կազմում են իրավունքի առանձին ճյուղ: Միջազգային համագործակցության գործընթացների ազդեցության ներքո ձևավորված կայուն զարգացման իրավական հիմքերը ներկայումս ենթարկվում են նոր սպառնալիքների՝ անօրինական տնտեսական սահմանափակումների, որոնք կասկածի տակ են դնում նախկինում հայտարարված կայուն զարգացման նպատակները: Հոդվածի նպատակն է վերանայել կարգավորող դաշտի ներկայիս վիճակը և զարգացման հեռանկարները 2014 թվականից ներդրված արտաքին սահմանափակումների հետևանքով առաջացած ինչպես ավանդական սպառնալիքների, այնպես էլ նոր մարտահրավերների համատեքստում, ինչպես նաև գնահատել Ռուսաստանի կայուն զարգացման հեռանկարները:

Դեռևս չեն մշակվել միասնական համընդհանուր միջազգային իրավական նորմեր կայուն զարգացման համատեքստում, բայց կան առանձին գործիքներ կոնկրետ ոլորտներում: *Բնապահպանության ոլորտում* նման գործիքներ են ածխածնի կարգավորումը, ջերմոցային գազերի արտանետումների նվազեցման պահանջ-

ները և թափոնների կառավարման ստանդարտները: *Սոցիալական ոլորտում* դրանք են աշխատանքի անվտանգության պահանջները և սոցիալական զարգացման ստանդարտները: *Կորպորատիվ կառավարման* մեջ նման գործիքներ են հաշվապահական հաշվառման ստանդարտները, ոչ ֆինանսական տեղեկատվության բացահայտման և ռիսկերի կառավարման կանոնները կարգավորող փաստաթղթերը: Զանի որ կայուն զարգացման հայեցակարգը և ԿԶՆ-ն ամրագրված են ՄԱԿ-ի մակարդակով, պետական կառավարման մարմիններն իրավունք ունեն իրենց գործունեության մեջ օգտագործելու կայուն զարգացման իրավական կարգավորման մեխանիզմները: Բիզնեսի ոլորտում դրանք ներառված են կորպորատիվ կառավարման պրակտիկայում և հաշվի են առնվում վարկանիշային գործակալությունների կողմից: Իրավական հարաբերությունների լայն շրջանակը պարունակում է այս կամ այն աստիճանի պահանջներ, որոնք ստացել են իրավական համախմբում, որոնց չկատարումը կարող է հանգեցնել ռիսկերի բարձրացման:

Կայուն զարգացման ոլորտում իրավական նորմերի ձևավորումն ուղղված է հանրային կապերի և բիզնես գործընթացների մասնակիցներին, որպեսզի նրանք ավելի տեղեկացված լինեն ESG ռիսկերի մասին և հաշվի առնեն դրանք որոշումներ ընդունելիս, որոնք կբարձրացնեն նրանց պատասխանատվությունն ու վստահությունը ինչպես գործարար համայնքի ներսում, այնպես էլ բիզնեսի և հասարակության միջև: Կորպորատիվ փորձառությունում ESG սկզբունքների ներդրման իրավական մեխանիզմներից մեկը կայուն զարգացման դրույթների և (կամ) կորպորատիվ սոցիալական պատասխանատվության պահանջների օգտագործումն է առևտրային ոլորտի պայմանագրերում: Նման մեխանիզմները թույլ են տալիս համախմբել բիզնեսի մասնակիցների պարտավորությունները՝ գնահատելով և նվազեցնելով էկոլոգիական և սոցիալական բացասական հետևանքները, որոնք կարող են առաջանալ արտադրության կամ ծառայությունների մատուցման գործընթացում: Հատուկ միջոցառումները կարող են ներառել արտադրության նյութական ինտենսիվության նվազումը, էներգաարդյունավետության բարձրացումը, աշխատանքի պաշտպանության ոլորտի ստանդարտներին համապատասխանության պահանջը և այլ միջոցառումներ, որոնց իրականացումը պետք է լինի թափանցիկ և ստուգելի գործընկերների համար:

Իրավունքի այս նոր ճյուղի ձևավորումը տեղի է ունենում գլոբալ սպառնալիքների սրման շրջանում՝ կապված բնակլիմայական, սոցիալական և աշխարհաքաղաքական գործոնների հետ:

Պատժամիջոցների ճնշման ուժեղացման պայմաններում ռուսական տնտեսությունը և հասարակությունը ցույց են տվել ազգային տնտեսության հարմարվողականության զգալի հնարավորություններ: Կայուն զարգացման ոլորտում իրավական կարգավորումը գտնվում է կայացման փուլում, և դրա ներդրումը հանրային կյանքում և գործարար պրակտիկայում կնպաստի ESG սկզբունքների առավել ակտիվ ներդրմանը հասարակական հարաբերությունների բոլոր ոլորտներում: Կայուն զարգացման նորմատիվ-իրավական հիմքը կարող է ծառայել որպես հակաճգնաժամային պետական քաղաքականության արդյունավետ գործիք և նպաստել կայուն զարգացման ընթացքը պահպանելուն ուղղված ջանքերին:

Աուդիտի բարձրագույն մարմինների միջազգային կազմակերպության (INTOSAI) աշխատակազմի խումբն, ըստ Կայուն զարգացման նպատակների (ԿՁՆ) և կայուն զարգացման հիմնական ցուցանիշների, 2024 թվականին հրապարակել է ESG աուդիտի ուղեցույցը:

ESG աուդիտի ուղեցույցը պարունակում է գործնական ուղեցույցներ և ուղղված է աուդիտի բարձրագույն մարմինների (ԱԲՄ) աջակցությանը, ապահովելով բարձր որակի ESG աուդիտի անցկացում՝ հիմնված միջազգային ստանդարտների հիման վրա: Մա և ս մեկ գործիք է, որը ԱԲՄ-ն կարող է օգտագործել կայուն զարգացման արդի նպատակներին և խնդիրներին հասնելու առաջընթացի գնահատման համար[5]:

Ուղեցույցում բարձրորակ ESG աուդիտը սահմանվում է որպես աուդիտ, որը համապատասխանում է INTOSAI-ի փաստաթղթերի համապատասխան մասնագիտական պահանջներին, ինչպես նաև ենթադրյալ օգտվողների կարիքներին:

Ղեկավարությունը հաշվի է առնում ԱԲՄ-ի կարիքները տարբեր հնարավորություններով: Շատ ԱԲՄ-ներ դեռ գտնվում են արդյունավետության աուդիտի և համապատասխանության աուդիտի կարողությունների զարգացման գործընթացում, ինչպես նաև վերջերս սկսել են օգտագործել ռիսկի վրա հիմնված և համապետական մոտեցումներ:

Ուղեցույցը նաև գործնական օգուտ է բերում ԱԲՄ-ին անկախ բնապահպանական, սոցիալական և կառավարչական պատասխանատվության (ESG) սկզբունքների և ԿՁՆ-ների իրականացման ազգային համակարգի հասունության մակարդակից:

Հետազոտության մեթոդաբանություն

Հետազոտության հիմնական մեթոդը միջազգային և ռուսական գիտահետազոտական գրականության ուսումնասիրությունն է, վերլուծական և գրախոսական նյութերը բաց աղբյուր-

ներից՝ օգտագործելով ինդուկցիա, դեդուկցիա, վերլուծություն, սինթեզ և նմանության մեթոդ [3]: Հոդվածը պատրաստելիս օգտագործվել են նաև պատմական, վիճակագրական, համակարգային-կառուցվածքային և պատճառահետևանքային հետազոտության մեթոդները: Այսպես է, որ ազգային տնտեսության գործունեության առաջին տարին 2022 թվականին սահմանված նոր պատժամիջոցների պայմաններում ցույց են տվել ինչպես դրանց բացասական ազդեցությունը, այնպես էլ տնտեսական համակարգի և ընկերությունների որոշակի ադապտացիոն ներուժը: Հոդվածը նվիրված է կայուն զարգացման իրավունքի ձևավորման նախադրյալներին, էությանը և առարկային, ինչպես նաև իրավական կարգավորման մեթոդներին և իրավական մեխանիզմների օրինակներին՝ ներառելով կայուն զարգացման գործոնները բիզնես պրակտիկայում:

ESG աուդիտի ուղեցույցում օգտագործվել են հետազոտության պատմական, վերլուծական մեթոդները:

ESG աուդիտում փաստացի տվյալների և տեղեկատվության հավաքագրման և ուսումնասիրության համար կարող են կիրառվել ինչպես աուդիտում ընդունված համակարգային և համեմատական վերլուծության մեթոդներ, այնպես էլ հատուկ մեթոդներ[5]:

Պետական միջոցառումների աուդիտի շրջանակներում, որոնք ուղղված են ESG սկզբունքների ներդրումը խթանելուն, կարող են օգտագործվել օրինակ, ազդեցության գնահատման մեթոդները, որոնք կիրառվում են քաղաքականության գնահատման մեջ և սոցիոլոգիական հետազոտությունների մեթոդները, ինչպիսիք են հարցումները և խորը հարցազրույցները շահագրգիռ կողմերի լայն շրջանակի ներկայացուցիչների հետ:

Կազմակերպությունների/միջազգային կազմակերպությունների բնապահպանական, սոցիալական և կառավարման (ESG) հաշվետվությունների աուդիտի ժամանակ կարող են օգտագործվել տվյալների ամբողջականության, որակի և հավաստիության գնահատման ստանդարտ մեթոդներ և ցուցանիշների թափանցիկության գնահատման մեթոդներ: Բացի այդ, խորը հարցազրույցի մեթոդը կարող է օգտակար լինել նաև բնապահպանական, սոցիալական և կառավարման ոլորտներում կազմակերպության հաշվետվությունների ձևավորման խնդիրների և ռիսկերի բացահայտման համար (ESG հաշվետվություն):

Կարող են օգտագործվել նաև վերլուծության տարբեր մեթոդներ, ներառյալ մեծ տվյալների համակարգման և դասակարգման մեթոդները, հարաբերական արժեքների հաշվարկը,

տվյալների վիզուալիզացիան, իրադարձությունների ծառի վերլուծության մեթոդը և բազմաչափ վերլուծությունը, գրաֆիկական մեթոդը և այլն:

Վերլուծություն

Տնտեսական գործունեության ցանկացած ոլորտ կարգավորվում է համապատասխան իրավական նորմերով: Աուդիտի ոլորտն էլ բացառություն չէ: Աուդիտի ոլորտը տարբեր երկրներում կարգավորվում է աուդիտորական գործունեության օրենքով, իրավական ակտերով, ինչպես նաև աուդիտի միջազգային ստանդարտներով:

Ներկայացնենք թե ի՞նչ է իրենից ներկայացնում աուդիտը:

«Աուդիտորական գործունեության մասին» ՀՀ օրենքի համաձայն *աուդիտոր* աուդիտի ենթարկվող անձի ֆինանսական հաշվետվություններում ներկայացված տեղեկատվության ստուգումն է այդ տեղեկատվության արժանահավատության վերաբերյալ անկախ կարծիք արտահայտելու նպատակով, որն իրականացվում է աուդիտորական եզրակացություն տրամադրելու միջոցով [1]:

«Աուդիտորական գործունեության մասին» ՌԴ օրենքի համաձայն՝ *աուդիտոր* աուդիտի ենթարկվող անձի հաշվապահական (ֆինանսական) հաշվետվությունների անկախ ստուգումն է՝ այդ հաշվետվությունների արժանահավատության վերաբերյալ կարծիք արտահայտելու նպատակով [2]:

Այժմ ներկայացնենք կայուն զարգացման աուդիտի էությունը, նրա իրավական կարգավորումը:

Կայուն զարգացման աուդիտն անվանում են նաև ESG աուդիտ:

Աուդիտի ժամանակ օգտագործվում է կազմակերպության ֆինանսական տեղեկատվությունը, իսկ կայուն զարգացման աուդիտի ժամանակ արդեն ոչ ֆինանսական տեղեկատվությունը:

Ոչ ֆինանսական տեղեկատվությունը ներկայացվում է ESG համակարգի գործոններով՝ E – Environment – Էկոլոգիա և շրջակա միջավայր

S – Social – Սոցիալական զարգացում

G – Governance – Կորպորատիվ կառավարում:

ESG սկզբունքները հիմնարար սկզբունքների ամբողջություն են, որոնք ուղղված են կազմակերպությունների գործունեության բնապահական, սոցիալական և կառավարման ասպեկտների հաշվառմանը, դրանց կայունության գնահատմանը ու շրջակա միջավայրի, հասարակության և կառավարման ներքին կառուցվածքի վրա ազդեցությանը [6]: ESG սկզբունքների նպատակն է հասնել կայուն զարգացման, բարելավել կազմակերպություն-

ների արդյունքները և ստեղծել դրական ազդեցություն հասարակության և շրջակա միջավայրի վրա:

Ընդհանուր առմամբ, **ESG աուդիտը** ընկերության գործունեության արդյունքների և պրակտիկայի համակարգված գնահատումն է՝ բնապահական, սոցիալական և կառավարման գործոնների տեսանկյունից [7]: Այն գնահատում է, թե որքանով է ընկերությունը համապատասխանում կայունության չափանիշներին և գնահատում է դրա ազդեցությունը տարբեր շահագրգիռ կողմերի, այդ թվում՝ աշխատակիցների, համայնքների, հաճախորդների, ներդրողների, ինչպես նաև մեր մոլորակի և նրա էկոհամակարգերի վրա: Այն նաև հաստատում է ESG-ի հետ կապված ռիսկերը, որոնց կարող է ենթարկվել կազմակերպությունը:

ESG աուդիտի նպատակն է ապահովել օբյեկտիվ և համապարփակ վերլուծություն ընկերության ESG գործունեության, նրա քաղաքականության, գործընթացների և, հնարավոր է, տեղեկատվության բացահայտման վերաբերյալ [7]: Այն օգնում է բացահայտել այն ոլորտները, որոնցում ընկերությունը գերազանցում է, և ոլորտներ, որտեղ բարելավման կարիք կա: Աուդիտի գործընթացը սովորաբար ներառում է համապատասխան տվյալների հավաքագրում և վերլուծություն, միջազգային ստանդարտներին համապատասխանեցում և ESG պրակտիկայի բարելավման վերաբերյալ առաջարկությունների տրամադրում:

Աուդիտի և հավաստիության ստանդարտների միջազգային խորհուրդը (IAASB) անկախ ստանդարտների հաստատման մարմին է, որը ծառայում է հանրային շահերին՝ սահմանելով աուդիտի, որակի կառավարման, վերլուծության, այլ երաշխիքների և հարակից ծառայությունների բարձրորակ միջազգային ստանդարտներ [8]: Այս ստանդարտները օգտագործվում են ավելի քան 130 իրավասություններում՝ աուդիտորական գործունեության որակը և միատեսակությունը բարելավելու և երաշխիքներ ապահովելու, ինչպես նաև շուկաների և տնտեսության նկատմամբ հասարակության վստահությունը բարձրացնելու համար:

ՖՀՄՄ խորհուրդը (IAASB) հիմնադրվել է 1978 թվականի մարտին՝ որպես աուդիտորական պրակտիկայի միջազգային կոմիտե (IAPC)՝ Հաշվապահների միջազգային ֆեդերացիայի հովանու ներքո: Ի սկզբանե, նրա աշխատանքը կենտրոնացած էր երեք ոլորտների վրա՝ ֆինանսական հաշվետվությունների աուդիտի նպատակներն ու շրջանակը, նամակ-պարտավորագրերը և աուդիտի ընդհանուր ուղեցույցները: 1991թ.-ին IAPC-ի ուղեցույցները վերափոխվեցին աուդիտի միջազգային ստանդարտների (IAS) [8]:

2001 թվականին անցկացվել է IAPC-ի գործունեության համապարփակ հետազոտություն, իսկ 2002 թվականին IAPC-ը վերանվանվեց Աուդիտի և չափանիշների ապահովման միջազգային խորհրդի: 2003 թվականին IFAC-ը հավանություն է տվել մի շարք բարեփոխումների, որոնք առաջարկվել են մոնիտորինգի խմբի կողմից, որոնք, ի թիվս այլ բաների, IAASB ստանդարտների հետագա ամրապնդման գործընթացների հաստատման, որպեսզի նրանք պատասխանեն հանրային շահերին:

2008թ.-ին ՖՀՄՍ խորհուրդը (IAASB) ավարտեց ԱՄՍ(IAS)-ի լրակազմի ճշգրտման նախագիծը, ներառյալ բոլոր ԱՄՍ-ների համար նոր համաձայնագրերի կիրառումը, կամ որպես էական վերանայման մաս, կամ սահմանափակ վերանայման միջոցով՝ նոր համաձայնագրերի և ընդհանուր առմամբ պարզության հարցերի արտացոլման նպատակով [8]:

2023 թվականին Էթիկայի և աուդիտի միջազգային հիմնադրամի ստեղծմամբ Աուդիտի և տեղեկատվության արժանահավատության հաստատման միջազգային ստանդարտների կոմիտեն (IAASB) և Հաշվապահների Էթիկայի ստանդարտների միջազգային խորհուրդը (IESBA) դարձան հիմնադրամի մի մասը: Հիմնադրամի ստեղծումը և IAASB-ի ու IESBA-ի հետագա անցումը Հաշվապահների միջազգային դաշնության (IFAC) կազմից դեպի նոր հիմնադրամ մաս էին կազմում մոնիտորինգի խմբի կողմից առաջարկված մի շարք բարեփոխումների՝ ստանդարտների հաստատման համակարգի ամրապնդման և հանրային շահերի հաշվառման համար:

Հրապարակվել է Կայուն զարգացման ապահովման միջազգային ստանդարտ 5000-ը: Մի շարք ձեռնարկներ և կիրառական նյութեր կիրառարակվեն 2025 թվականի հունվարին [9]: Արժեթղթերի հանձնաժողովների միջազգային կազմակերպությունը (IOSCO)՝ արժեթղթերի շուկայի կարգավորման միջազգային մարմինը, հայտարարություն է տարածել ISSA 5000-ի աջակցության վերաբերյալ, որում ընդգծվում է, որ ISSA-ն իրականացնում է IOSCO-ի հիմնական առաջարկությունները կորպորատիվ հաշվետվությունների ապահովման համապարփակ գլոբալ համակարգ ստեղծելու վերաբերյալ՝ կապված կայուն զարգացման հետ:

Արտաքին ստուգումը առանցքային դեր է խաղում ֆինանսական և ոչ ֆինանսական հաշվետվությունների նկատմամբ վստահության բարձրացման գործում [10]:

Ներդրողների, կարգավորող մարմինների և այլ շահագրգիռ կողմերի վստահությունը կայուն զարգացման վերաբերյալ տեղեկատվության նկատմամբ բարձրացնելու նպատակով այս ստանդարտը կձառայի որպես համապարփակ,

ինքնուրույն ստանդարտ, որը հարմար է կայուն զարգացման ցանկացած գործունեության համար: Այն կկիրառվի կայունության վերաբերյալ տեղեկատվության վրա, որը ներկայացվում է կայուն զարգացման ցանկացած թեմայի վերաբերյալ և պատրաստվում է տարբեր համակարգերի շրջանակներում: Ստանդարտը մասնագիտությունից կախված չէ, ինչը դրան թույլ է տալիս, որպեսզի այն օգտագործեն ինչպես պրոֆեսիոնալ հաշվապահները, այնպես էլ ոչ հաշվապահ մասնագետները:

Առաջարկվող ISSA 5000 ստանդարտը կարող է կիրառվել [11].

- տեղեկատվություն կայուն զարգացման բոլոր թեմաների և դրանց ասպեկտների վերաբերյալ,

- կայուն զարգացման հաշվետվությունների ցանկացած համակարգի, ստանդարտի կամ այլ համապատասխան չափանիշների համաձայն պատրաստված տեղեկատվության մեջ,

- կայունության վերաբերյալ բոլոր տեղեկություններում՝ անկախ այդ տեղեկատվության ներկայացման մեխանիզմից,

- սահմանափակ և ողջամիտ երաշխիքների պարտավորություններում:

Այն կարող է օգտագործվել նաև աուդիտի բոլոր մասնագետների կողմից, պայմանով, որ նրանք համապատասխանեն համապատասխան Էթիկական պահանջներին և կիրառեն որակի կառավարման համակարգ, որը առնվազն նույնքան խիստ է, որքան պրոֆեսիոնալ հաշվապահների Էթիկայի միջազգային օրենսգիրքը (ներառյալ անկախության միջազգային ստանդարտները), որը հրապարակվել է հաշվապահների համար Էթիկայի միջազգային ստանդարտների խորհրդի կողմից, ինչպես նաև որակի կառավարման IAASB ստանդարտների շարքով:

Առաջարկվող ISSA 5000 ստանդարտը նույնպես հիմնված է սկզբունքների վրա և կենտրոնանում է սկզբունքների կամ արդյունքների վրա, այլ ոչ թե ընթացակարգերի կամ քայլերի: Այն թույլ է տալիս աուդիտորին կիրառել իր մասնագիտական դատողությունը և կատարելիս: Այս մոտեցումը պահպանում է ստանդարտի մասշտաբայնությունը և ընդգրկուն բնույթը՝ սահմանափակելով կիրառելի սկզբունքներից հնարավոր բացառությունները և ցույց տալով, թե ինչպես են պահանջները կիրառվում բոլոր կազմակերպությունների նկատմամբ՝ անկախ կազմակերպության տեսակից, ոլորտից կամ ճյուղից, օրինակ, և արդյոք դրանց բնույթն ու հանգամանքները պակաս բարդ են կամ ավելի շփոթեցնող:

ISSA 5000-ը սահմանում է «կայուն զարգացման խնդիրները» որպես «բնապահպանական, սոցիալական, տնտեսական և մշակութային խնդիրներ, ներառյալ կազմակերպության գործունեության, ապրանքների և ծառայությունների ազդեցությունը շրջակա միջավայրի, հասարակության, տնտեսության կամ մշակույթի վրա կամ ազդեցությունը կազմակերպության վրա, ինչպես նաև կազմակերպության քաղաքականությունը, գործունեության արդյունքները, ծրագրերը», նման հարցերի հետ կապված նպատակներն ու կառավարումը [11]:

ISSA 5000-ը ավելի հեռու է գնում և բերում է թեմաների օրինակներ, որոնք կարող են ներառվել կայուն զարգացման տեղեկատվության մեջ: Օրինակ.

- կլիման, ներառյալ արտանետումները,
- էներգիան, օրինակ՝ էներգիայի տեսակը և սպառումը,
- ջուր և կեղտաջրեր, օրինակ ջրի սպառումը և ջրի արտանետումը մթնոլորտ,
- կենսաբազմազանություն, օրինակ՝ ազդեցությունը կենսաբազմազանության կամ պահպանվող և վերականգնված բնակավայրի վրա,
- աշխատանքային փորձառությունը, ինչպիսիք են բազմազան և հավասար հնարավորությունները, մասնագիտական պատրաստվածությունը և կրթությունը, ինչպես նաև աշխատանքի պաշտպանությունը ու անվտանգությունը,
- մարդու իրավունքներ և հասարակական կապեր, ինչպիսիք են տեղական համայնքների ներգրավումը, ազդեցության գնահատումը և զարգացման ծրագրերը,
- հաճախորդների առողջություն և անվտանգություն,
- տնտեսական հետևանքներ, ինչպիսիք են պետական աջակցությունը, հարկային ռազմավարությունը, հակամրցակցային վարքագիծը, կոռուպցիայի դեմ պայքարը և շուկայի ներկայությունը:

ISSA 5000-ի նպատակներն են.

ա) ձեռք բերել ողջամիտ վստահություն կամ սահմանափակ վստահություն, կախված հանգամանքներից, որ կայուն զարգացման վերաբերյալ տեղեկատվությունը չի պարունակում էական աղավաղումներ,

բ) գրավոր զեկույցի միջոցով արտահայտել եզրակացություն կայուն զարգացման տեղեկատվության վերաբերյալ, որը պարունակում է հիմնավորված վստահություն կամ եզրակացություն սահմանափակ վստահությամբ, կախված հանգամանքներից և նկարագրում է նման եզրակացության հիմքը ու

գ) իրականացնել հետագա հաղորդակցություն ISSA 5000-ի և ցանկացած այլ ISSA-ի պահանջներին համապատասխան:

Եզրակացություններ

Այսպիսով, ուսումնասիրելով կայուն զարգացման աուդիտի ոլորտը, պարզ դարձավ, որ այն նույնպես պետք է կարգավորվի համապատասխան իրավական ակտերով:

Կայուն զարգացման կոնցեպցիան սկսեց զարգանալ 20-րդ դարում և առաջընթաց ապրել արդեն 21-րդ դարում: Ժամանակակից աշխարհն առանց կայուն զարգացման նպատակների իրագործման անհնար է պատկերացնել:

Ներկայիս պայմաններում աուդիտի ոլորտում որպես առանձին ճյուղ իր դիրքերն է ամրապնդում կայուն զարգացման աուդիտը: Լինելով աուդիտի տարատեսակ, այն կարգավորվում է ինչպես պետական, այնպես էլ միջազգային մակարդակներով:

Կայուն զարգացման աուդիտը կարգավորվում է տվյալ պետության «Աուդիտորական գործունեության մասին» օրենքով, տվյալ ոլորտին վերաբերող իրավական ակտերով, Աուդիտի միջազգային ստանդարտներին համապատասխան, ինչպես նաև ISSA 5000 «Կայուն զարգացման ապահովման» միջազգային ստանդարտով:

Ստանդարտի ստեղծումը կարևոր քայլ էր գլոբալ համատեքստում կայուն զարգացման հաշվետվողականության հեղինակության և վստահության բարձրացման գործում:

ISSA 5000 «Կայուն զարգացման ապահովման» միջազգային ստանդարտը անդրադառնում է կայուն զարգացման նպատակների իրականացմանը, որոնց վերաբերյալ տեղեկատվությունը պետք է հավաքվի, ստուգվի, փաստաթղթավորվի և իր ամփոփումն ստանա կայուն զարգացման աուդիտի եզրակացության և հաշվետվության մեջ:

Կայուն զարգացման համատեքստում հաշվետվողականությունը գնալով դառնում է կորպորատիվ ռազմավարության և ներդրողների որոշումների կայացման ավելի ու ավելի անբաժանելի մաս, դրա համար էլ «Կայուն զարգացման ապահովման» միջազգային ստանդարտը կծառայի որպես ինքնուրույն ստանդարտ, որը հարմար է կայուն զարգացման տեղեկատվության նկատմամբ սահմանափակ կամ ողջամիտ վստահություն արտահայտելու համար:

ISSA 5000 ստանդարտը թույլ կտա համապատասխան մասնագետներին առաջարկել հետևողական և համադրելի ծառայություններ տարբեր շուկաներում, ինչը կբարձրացնի ներդրողների վստահությունը և կայուն զարգացման հաշվետվողականության վստահելիությունը ամբողջ աշխարհում:

«Կայուն զարգացման ապահովման» միջազգային ստանդարտը գալիս է փոխարացնելու և

նոր մակարդակի բարձրացնելու կայուն զարգացման աուդիտի իրավական կարգավորումը:

Օգտագործված գրականության ցանկ

1. ՀՀ օրենքը «Աուդիտորական գործունեության մասին», ՀՕ-283-Ն, ընդունված 04.12.2019:
2. Федеральный закон "Об аудиторской деятельности" от 11.06.2021 N 170- Ф 3.
3. **Dmitry N. Ershov** "Legal framework for sustainable development and current global challenges, Sustainable Social Development (2023) Volume 1 Issue 1 DOI: [10.54517/ssd.v1i1.2196](https://doi.org/10.54517/ssd.v1i1.2196)
4. Zupan օնլայն հավելված <https://zupan.ai/blog/what-is-a-sustainability-audit> (դիտման ամսաթիվը 14.12.2024)
5. Руководство по ESG аудиту 2024 https://u.to/ZL_0IQ (հղումը կրճատված է, դիտման ամսաթիվը 27.11.2024)
6. IBS ընկերության կայք <https://u.to/UMS0IQ> (հղումը կրճատված է, դիտման ամսաթիվը 02.12.2024)
7. DQS հոլդինգի կայք <https://www.dqsglobal.com/intl/certify/esg-audits> (դիտման ամսաթիվը 30.11.2024)
8. IAASB կայք <https://www.iaasb.org/about-iaasb> (դիտման ամսաթիվը 27.11.2024)
9. IAASB կայք <https://u.to/zse0IQ> (հղումը կրճատված է, դիտման ամսաթիվը 27.11.2024)
10. IAASB կայք <https://u.to/d8m0IQ> (հղումը կրճատված է, դիտման ամսաթիվը 27.11.2024)
11. ACCA կայք <https://u.to/bMq0IQ> (հղումը կրճատված է, դիտման ամսաթիվը 28.12.2024)

Сдана/Հանձնվել է՝ 04.02.2025

Рецензирована/Գրախոսվել է՝ 11.02.2025

Принята/Ընդունվել է՝ 18.02.2025